

УРОК № 1

ТЕМА: Квітка - орган статевого розмноження.

МЕТА:

- **навчальна:** вивчити будову квітки та функцій її органів, різноманітність квіток; розглянути біологічне значення квітки.
- **розвивальна:** розвивати та поглиблювати знання про рослинні тканини; навички вивчення навколишньої природи;
- **виховна:** виховувати любов до природи та рідного краю.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ: квітка, оцвітина, чашечка, віночок, чашолистки, пелюстки, тичинка, маточка, двостатеві та одностатеві квітки, однодомні та дводомні рослини.

Для того, щоб очі не втомлювалися під час роботи за комп'ютеромі, необхідно:

! Кліпати очима кожні 3-5 сек.

! Дивитися не тільки на екран, відриваючись від нього на оточуючі предмети і рухомі об'єкти.

! Давати короткочасний відпочинок очам - раз на 2 - 3 хв.

! Робити короткі, 2 - 3-хвилинні перерви на відпочинок через кожні 20 хв. роботи.

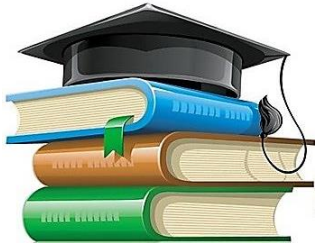
ХІД УРОКУ

1. ПІДГОТОВКА ДО УРОКУ

Працюючи з матеріалом цього уроку, ви зможете дізнатися про:

- ✓ будову квітки;
- ✓ з яких частин вона складається та які функції виконують ці частини.

Відомості про практичне застосування теоретичного матеріалу.

Використання:

Декоративне квітникарство

Квіти використовуються в основному для декоративних

цілей, що забезпечує джерело естетичного задоволення. Особливо цінуються як декоративні рослини види квітів з оцвітиною вражаючою з точки зору розміру і кольору, ароматні, з оригінальною формою чашолистків. Іноді естетичну цінність мають не окремі квітки, а все суцвіття або приквіткові листки.

Популярні квіти декоративних кущів: бузок, форзиція, троянда, серед трав'янистих рослин: тюльпан, глідіолус, хризантема, нарцис, та багато інших.

Вирощування та виробництво квітів у садівництві називається квітникарством. Мистецтво аранжування квітів флористика, на Далекому Сході (Японія) таке мистецтво є традиційним та має назву ікебана. Квітки часто використовуються як декоративний елемент та є предметом натхнення художників.

Зрізані квіти у вигляді букетів продаються для прикраси інтер'єру та на подарунки. Завдяки цьому вирощування квітів на зріз є однією з успішних сучасних індустрій. Деякі країни (наприклад, Голландія) славляться своїми квітами, які літаками транспортують на продаж у багато країн світу. Успішно продаються й живі квіти у вазонах.

Медоносні рослини

Деякі квіти забезпечують бджіл сировиною для виробництва меду — нектаром та пилком. Через це вирощують все більше число видів медоносних рослин, таких, наприклад, як гречка, конюшина, ріпак та ін.

Ефірні олії

Деякі рослини вирощують для того щоб отримувати ефірні олії власне з квітів. Ефірні олії є сировиною, наприклад, для парфумерної та фармакологічної промисловості. З пелюсток троянд отримують трояндову олію, з кошичків рум'янку — рум'янкову олію, з суцвіть лаванди — лавандову олію та ін.

Кулінарія

Квіти та суцвіття мають менше значення в кулінарії ніж інші частини рослин, але деякі види є важливими овочами та спеціями. Поживними овочами, є наприклад молоді суцвіття цвітної капусти, брокколі, артишоку. Крім того, можна вживати в їжу квіти та суцвіття гарбуза, кабачка, бузини чорної. Суцвіття хмелю є ключовою спецією у виробництві пива. Тичинки з квітів шафрану належать до найдорожчих прянощів, використовуються також як барвник. Пелюстки календули додані в корми для птиці надають "інтенсивнішого забарвлення яєчним жовткам.

Лікарські рослини

Деякі квіти та суцвіття також використовуються як лікарські рослини. Наприклад, квіти ромашки лікарської та суцвіття липи використовуються як протизастудний, протизапальний та спазмолітичний засіб.

Завдання практичної роботи надається в кінці уроку. До уроку також надається презентаційний матеріал. Бажаю успіхів!

2. ЗГАДАЄМО МИНУЛИЙ МАТЕРІАЛ

Завдання: доповніть речення

1. Дайте визначення поняттю «пагін». Пагін – це.....
2. Доведіть, що брунька – це зачатковий пагін. Брунька – це зачатковий пагін, тому що.....
3. Основною частиною пагона є.....
4. На стеблі знаходяться .....

3. ЦІКАВА СТОРІНКА

Цікаві факти.

Ця дивна квітка так вдало влаштувалася, що для життя їй зовсім не потрібні ані коріння, ані листя. Тим часом у рослинному царстві годі знайти такі величезні квіти, адже дивовижний бутон, розпустившись, може сягати метрової величини і важити понад шість кілограмів!

Рафлезія веде привільне життя, та ще й за чужий рахунок. Річ у тому, що ця рослина – паразит. Вона прилаштовується на ліанах, випускаючи нитки, схожі на грибницю. Ці тонкі нитки проникають до тканин рослини-хазяїна – і рафлезія отримує можливість існувати, використовуючи поживні речовини, здобуті ліаною.

У деревині рослини-хазяїна розвивається й насіння рафлезії. Після того як насіння потрапляє на ліану, її кора починає набухати, утворюючи щось на зразок бруньки, з якої утворюється пуп'янок, що дозріває близько дев'яти місяців.

Квітка рафлезії має п'ять товстих червоних пелюсток, укритих блідими бородавчастими цятками. Вона розквітає лише на три дні й смердить, ніби

гниле м'ясо. Місцеві жителі, які добре знають про цю особливість квітки, намагаються позбутися її ще до початку цвітіння. Своїм огидним смородом рослина приваблює гнойових мух, адже вони – її природні запилювачі. Через свій ядучий аромат рафлезія отримала ще одне, не зовсім приємне прізвисько – «трупна лілія».

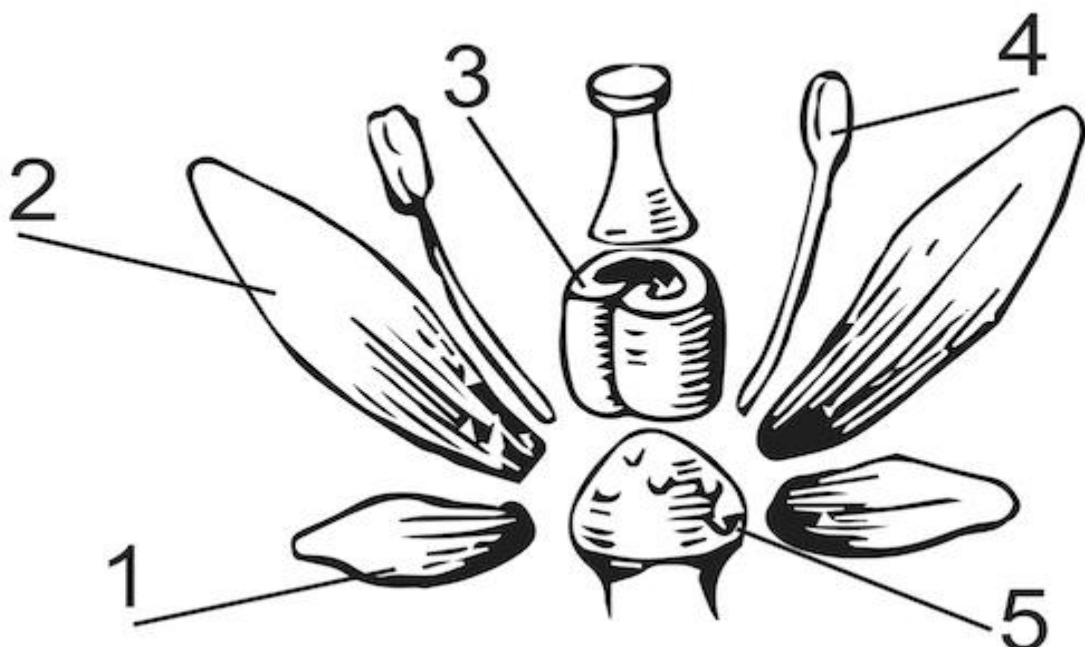
Науковий опис цієї дивовижної рослини належить офіцерові Стемфорду Раффлзу та ботаніку Джозефу Арнольду. Раффлз і Арнольд назвали квітку на свою честь – Рафлезія Арнольдї.

Стемфорд Раффла

4. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Квітка — це орган статевого розмноження, який являє собою видозмінений і вкорочений пагін.

Квітка складається з квітконіжки, квітколожа, оцвітини, тичинок і маточки.

Деякі із цих елементів можуть бути відсутні.

Квітка кріпиться до пагона за допомогою квітконіжки – своєрідного вкороченого стебла. Якщо квітконіжки немає, квітка називається сидячою. Усі елементи квітки розташовані на квітколожі (№5 на малюнку).

У квітці наявна оцвітина (покрив квітки), яка складається з чашечки – сукупності чашолистків (№1 на малюнку), та віночка – сукупності пелюсток (№2 на малюнку). Якщо чашечка й віночок однакові з формою та забарвленням, така оцвітина називається *простою*, а якщо різні – *складною* або *подвійною*. Чашечка (тобто сукупність чашолистків) захищає квітку, її внутрішні частини. Чашечка може бути *зрослолистою* або *роздільнолистою*.

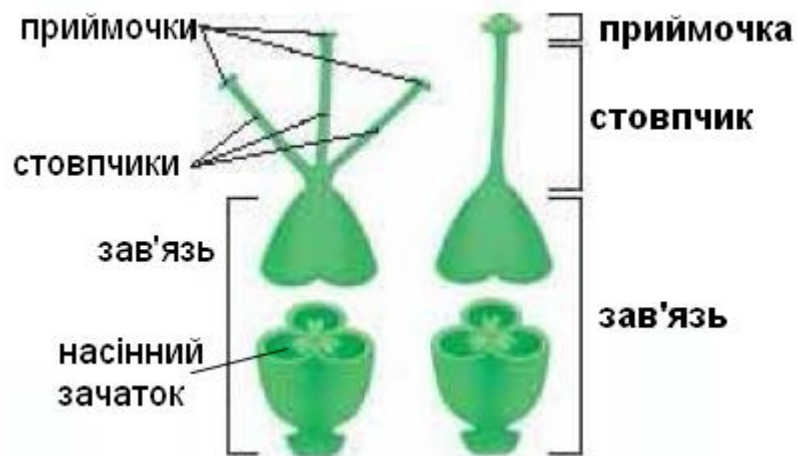
Пелюстки ж (тобто віночок) приваблюють комах для запилення. Оцвітина може бути відсутня. Віночок може бути зрослопелюстковим або роздільнопелюстковим.

У квітці наявна сукупність тичинок (№4 на малюнку) – андроцей. У них утворюються пилкові зерна.

У квітці також наявний гінецей (№3 на малюнку) – це сукупність плодолистків. Плодолистки формують маточку, у якій утворюється насінний зачаток.

<i>Назва</i>	<i>Розміщення</i>	<i>Значення</i>
приймочка	Верхня частина маточки	влловлює пилок
стовпчик	Середня видовжена частина (у деяких рослин буває декілька стовпчиків або може не бути жодного)	з'єднує між собою приймочку і зав'язь
зав'язь	нижня розширена частина з насінними зачатками	у насінному зачатку утворюється зародковий мішок

Якщо через квітку можна провести кілька площин симетрії, вона називається правильною або актиноморфною, якщо одну площину симетрії – неправильною або зигоморфною, а якщо жодної – асиметричною.

Класифікація квіток

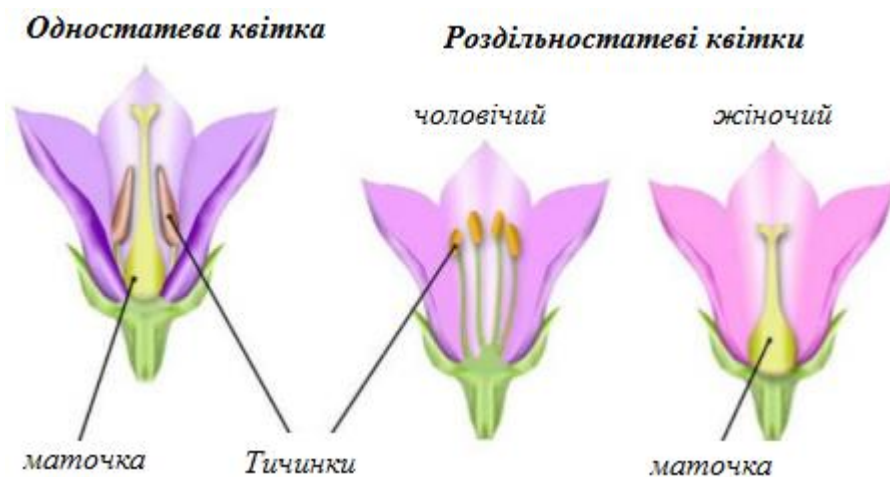
За наявністю тичинок і маточки квітки класифікують на двостатеві, одностатеві та стерильні.

Двостатева квітка — це квітка, у якій наявні тичинки та маточка.

Властиві більшості покритонасінних рослин.

Одностатева квітка — квітка, у якій наявні або тичинки (тичинкова, тобто чоловіча, квітка), або маточка (маточкова, тобто жіноча, квітка). Якщо у квітці взагалі немає ані тичинок, ані маточки, вона називається **стерильною**.

Серед рослин із одностатевими квітками розрізняють однодомних і дводомних. Якщо на одній рослині ростуть і тичинкові, і маточкові квіти, вона називається однодомною (один дім). Такі квітки властиві березі, дубу, огірку. Якщо тичинкові квітки розвиваються на одній особині, а маточкові – на іншій, така рослина називається дводомною (два доми). Такі квіти властиві тополі, обліписі, вербі, тощо.

Дайте відповідь на запитання:

На новій ділянці недосвідчений садовод посадив кущ обліпихи. Минуло кілька років, а він так і не зібрав врожай, хоч у знайомого обліпиха була щорічно всипана ягодами. Чому? Що треба зробити, щоб був врожай?

5. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Завдання 1. Розгляньте малюнок та спробуйте визначити частини квітки.

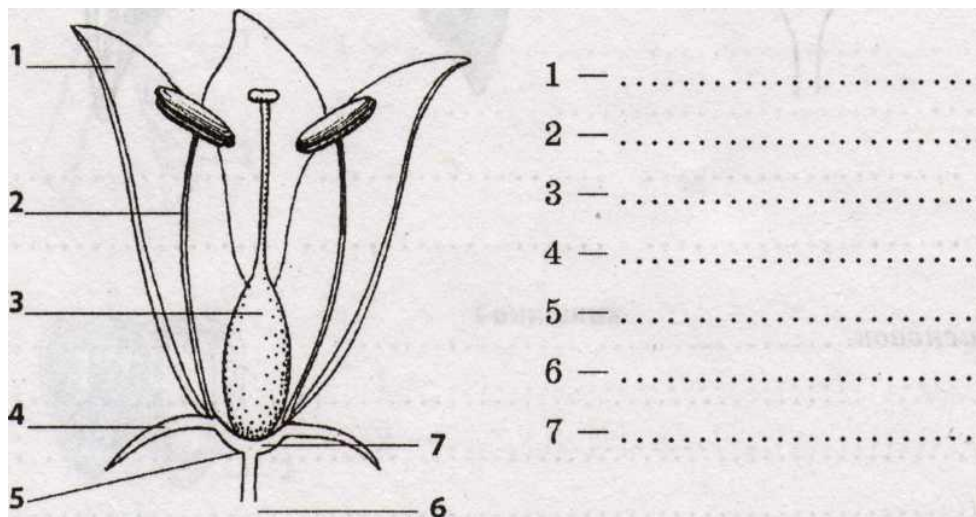

Рис.4. Будова квітки тюльпана

ПЕРЕВІР СВОЇ ЗНАННЯ

Тестові запитання

1. Яке з нижче наведених визначень стебла є вірним? (одна правильна відповідь)

1. Генеративний орган – це:

- а) квітка, стебло;
- б) квітка, листок;
- в) квітка.

2. Чашолистки разом із пелюстками утворюють:

- а) оцвітину;
- б) віночок;
- в) квітку.

3. Головні частини квітки – це:

- а) тичинки й маточки;
- б) пелюстки та чашолистки;
- в) тичинки та пелюстки.

4. Подвійну оцвітину мають:

- а) жасмин, вишня;

б) шипшина, жасмин, вишня.

5. Маточка складається з:

а) приймочки, стовпчика, зав'язі;

б) приймочки, зав'язі;

в) приймочки та стовпчика.

6. Квітка має тичинки і маточки у:

а) яблуні, кукурудзи, дуба;

б) яблуні, огірків, вишні;

в) яблуні, шипшини, вишні.

7. Одностатеві квітки – це ті, що мають:

а) маточки;

б) тичинки;

в) маточки або тичинки.

8. Однодомними рослинами є:

а) дуб, береза, огірок;

б) тополя, огірок;

в) тополя, дуб, береза.

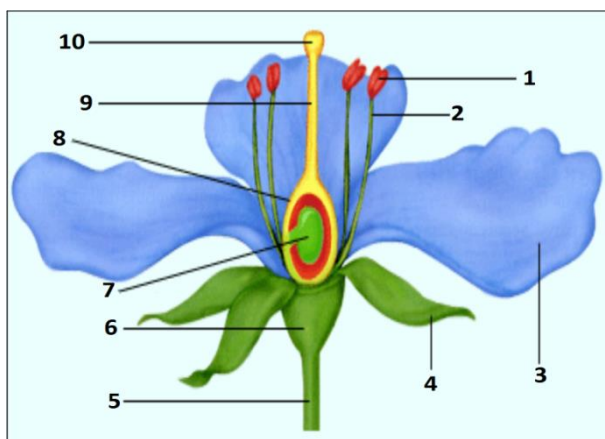
9. Залежно від будови квітки поділяються на:

а) одностатеві;

б) двостатеві;

в) одностатеві та двостатеві.

10. Установіть відповідність між назвами частин квітки та їх позначеннями на малюнку:

А) зав'язь;

Б) тичинкова нитка;

В) пелюстки;

Г) чашолистки;

Д) квітколоже;

Е) квітконіжка;

Є) зародковий мішок;

Ж) стовпчик;

З) приймочка;

И) пиляк.

11. Знайдіть помилку:

- ✗ Оцвітина є простої коли вона складається з чашечки та віночка
- ✗ Квітка розвивається з вегетативної бруньки
- ✗ Квітка – це орган вегетативного розмноження

12. П'ятий зайвий (знайдіть зайвий термін)

- ✗ зав'язь, пиляк, чашолисток, черешок, віночок
- ✗ пелюстки, чашечка, стовпчик, приймочка, стебло

6. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

✚ практичне завдання: розгляньте кімнатні рослини та опишіть будову їх квітки.

✚ Дайте відповіді на наступні запитання:

- ✓ навіщо рослинам потрібна така різноманітність квіток?
- ✓ чому квіти різнокольорові?

Цікавий дослід для виконання вдома.

Чарівна квітка

Нам знадобляться: квіти з білими пелюстками (наприклад, ромашки), ніж, кілька прозорих високих склянок, вода, харчові барвники.

Абра-кадабра! Стебла обрізаємо ножом під кутом, розчиняємо у воді барвники різних кольорів і розставляємо у склянки з підфарбованою водою наші квіточки. Десь через добу пелюстки стануть червоними, зеленими і так далі. Одне стебло можна розділити і занурити в дві ємності з рідиною різних кольорів - і тоді квітка стане двоколірною.

У чому тут секрет? Рослини отримують "харчі" з ґрунту, в розчиненому у воді вигляді. Вода надходить знизу вгору по судинах-трубочках. А листя потім випаровують цю воду. Чимось це схоже на кровоносну систему у тварин.

І на останок давайте згадаємо слова німецького вченого Йогана Гете. «Квітка – це неймовірна краса що є початком життя». І тільки від нас залежить, чи милуватимемось ми цією красою вже завтра! Бережіть квітку, не рвіть її, пам'ятайте про її значення кожен день..., кожную годину..., кожную хвилину...!